

Åsa Andersson, Magnus Berg, Sidsel Natland: *Där hemma, här borta. Möten med Orienten i Sverige och Norge*. Carlssons, Stockholm 2001. 260 s. ISBN 91-7204-355-X.

I diskussionerna om vårt tids ökade globalisering och dess effekter framhålls ofta västvärldens stora inverkan på andra områden i världen. I boken *Där hemma, här borta. Möten med Orienten i Sverige och Norge* är det den andra sidan av globaliseringen som studeras: andra länders och kulturers närvaro i och påverkan på västvärlden.

Åsa Andersson, Magnus Berg och Sidsel Natland tar sin utgångspunkt i det de väljer att kalla Orienten och orientalism. De vill lyfta fram de bilder av Orienten som majoritetsbefolkningen i Norge och Sverige skapar ur sina möten med den. De menar att Orienten finns representerad i Sverige och Norge på två sätt, dels genom människor som "fötts i och/eller kan räkna härstamning från den del av världen, som är associativt förknippad med ordet Orienten" (s. 8), dels genom de bilder av Orienten som förmedlas i framför allt massmedia och populärkultur. Syftet med boken är med andra ord inte att studera Orienten utan snarare svenskarna och normmännen ur detta specifika perspektiv.

Samtidigt som författarna framhåller att Orienten är ett i huvudsak symboliskt begrepp som lämnar öppet för associationer, placeras det i inledningen av boken rent geografiskt i Västasien och Nordafrika. En sådan precisering är enligt min mening välkommen, eftersom jag spontant har svårt att säga vad som skulle räknas till Orienten idag. Det är ett ord som inte ger associationer till dagens internationella samhälle, och som inte används i exempelvis medias rapportering. I boken är det en mängd länder, fördelade på flera världsdelar, som nämns i förbigående i olika sammanhang, av både intervjupersonerna och författarna, och som därmed räknas in i Orienten: Iran, Turkiet, Tunisien, Saudiarabien, Bosnien, Somalia, Libanon etc. Orienten blir således en mycket vidsträckt beteckning och vid en del tillfällen jämföras det också med "muslimska länder" (t.ex. s. 35, 78).

En viktig anledning till att begreppen Orienten och orientalism används är att författarna har inspirerats av Edward Saids välkända bok *Orientalism* (1993) och det finns onekligen flera fördelar med dessa begrepp. Författarna undviker att behöva definiera sitt undersökningsområde i religiösa eller geografiska termer, och måste inte knyta det till ett visst urval länder eller "kulturer". Men jag saknar en tydligare diskussion om

hur intervjupersonerna förhåller sig till begreppen. Talar de verkligen spontant om "Orienten" när de beskriver sina grannar i Åkerby, eller i diskussionerna av *Inte utan min dotter* i Sidsel Natlands artikel, eller är det i huvudsak ett forskarbegrepp? Mest oproblematiska blir uttrycken i Magnus Bergs artikel: "Orienten på en höft. Orientalisk dans i Sverige", just för att de där framstår som naturliga för både forskaren och de intervjuade. I Åsa Anderssons och Magnus Bergs gemensamma artikel "En bro som går rakt in i ett hus. Medierad orientalism och vardagsorientalism i den svenska förorten" rör sig författarna dessutom med flera sorters orientalism: vardagsorientalism, akademisk orientalism, förmedlad orientalism och medierad orientalism, och det är inte alltid självklart för läsaren vilken orientalism de refererar till och vad den står för.

Där hemma, här borta är på många sätt en intressant bok. Den bygger på en spännande empiri som fångar läsaren, vare sig det handlar om dans, grannar eller romaner och det finns också ett genomgående tema som gör att boken känns mindre som en antologi än som ett sammanhållet verk. I inledningen framhålls att det är ett etnologiskt och folkloristiskt samarbete och att detta har gjort analysen mer dynamisk (s. 15) och jag ser det som positivt att det folkloristiska perspektivet lyfts fram som ett värdefullt tillskott och inte drunknar i det etnologiska.

Den första artikeln i boken, Sidsel Natlands "Berättelser om Orienten – berättelser ur verkligheten?", är baserad på ett mycket intressant material: romaner om livet i den muslimska delen av världen ur ett i första hand kvinnligt perspektiv. Det mest kända exemplet på böcker i den här genren är Betty Mahmoodys *Inte utan min dotter* som publicerades första gången 1987. Sidsel Natland har bland annat studerat läsarnas recensioner av sådana böcker på Internet och också intervjuat ett antal kvinnor angående deras läsning av den här sortens böcker. Hon diskuterar sedan läsarnas förhållningssätt till böckerna, bland annat utifrån hur realistiska de menar att skildringarna av livet i muslimska länder är. Natland har ett uttalat folkloristiskt perspektiv och förmedlar i sin analys hur mångsidigt användandet av böcker av det här slaget kan vara. Majoriteten av dem som läser romanerna tar skildringarna med en nypa salt och förhåller sig kritiska till åtminstone delar av innehållet. Samtidigt kan de beskriva böckerna som mycket bra, för att de fångar läsarens intresse och är spännande.

Men analysen av Internetrecensionerna och intervjuerna hade kunnat vara mer djuplodande. Mycket av det som framkommer i analysen är i huvudsak en

upprepning eller sammanfattning av det som redan sagts i citaten. Det hade gått att göra mycket mer av detta rika material. Här märks också det problematiska med begreppet Orienten, såtillvida att både Natland och de intervjuade kvinnorna i allmänhet använder beteckningar som "den muslimska delen av världen" när de beskriver böckerna och vad de handlar om. Varken författaren eller intervjupersonerna förefaller således tänka på dessa böcker som beskrivningar av Orienten utan av muslimska länder, vilket knappast kan anses vara synonyma begrepp.

Magnus Berg medverkar i två av tre artiklar i boken och har dessutom författat ett avslutande resonemang. Han dominerar följligen boken och dominansen märks också i artikeln "En bro som går rakt in i ett hus", som Åsa Andersson står som medförfattare till. Artikeln bygger på en tidigare artikel av Åsa Andersson, men Magnus Berg inleder med att förklara att han har skrivit om och utvidgat den ursprungliga texten. Det som syns av författaren – t.ex. i de insprängda etnografiska beskrivningarna – står i singular, och att artikeln har två författare märks inte i praktiken. Vad som har sitt ursprung i Anderssons första artikel och vad som är nytillkommet går inte heller att avgöra för läsaren. Att båda står som artikelförfattare känns följligen en smula märkligt, i och med att det inte framgår hur Andersson varit aktiv i skrivandet av *den här* artikeln, även om hon varit med i det tidigare arbetet. Kanske hade det räckt med tydliga referenser till hennes tidigare artikel, eller också kunde även hon fått vara synlig i texten, om hon har varit en aktiv författare också här.

Frånsett detta är det en intressant och välskriven artikel, som ger en bra bild av infödda svensks möten med människor från andra delar av världen i svenska bostadsområden. Intervjupersonernas olika inställning till den miljö där de är bosatta och de människor som bor där lyfts fram och analyseras och sätts också in i ett större sammanhang.

Den tredje huvudartikeln i boken: "Orienten på en höft – orientalisk dans i Sverige", är Magnus Berg ensam författare till. Den inleds med en beskrivning av den födelsedagsfest som i början av 1990-talet anordnades av Posten på en liten restaurang i Stockholm med bl.a. orientalisk dans som underhållning. Några år senare fick nämnda fest stor uppmärksamhet i medierna, eftersom den bekostats med statliga medel. En av de ingredienser som väckte mest uppmärksamhet var just den orientaliska dansen. Utifrån denna händelse och mediareaktion diskuterar Berg den orientaliska dan-

sens roll i Sverige, framför allt ur ett inifrånperspektiv, med utgångspunkt i intervjuer med utövare av orientalisk dans i Sverige och tidningsmaterial.

Även denna artikel har en spännande empiri, och här blir författaren mycket synlig i texten. Förutom att redogöra för sin egen inställning till dans ger Berg inblick i hur arbetet med undersökningen gått till, t.ex. genom utdrag från en e-mail-korrespondens. I inledningen till boken påpekas att författarna har eftersträvat ett framställningssätt som "speglar den sökande rörelsen mellan närhet och distans" (s. 19) och det är här denna ambition verkligen genomförs. Jag uppskattar Bergs personliga stil och närvaro i texten. Eftersom han strävar efter att ge ett inifrånperspektiv känns det relevant att få insyn i hans eget förhållningssätt och reaktioner. Han genomför ett slags praktisk reflexivitet som förbättrar förutsättningarna för läsaren att förstå hur texten har kommit till och hur forskaren har tänkt under arbetets gång, och som därmed ger möjlighet till nya eller andra insikter än vad som annars varit fallet.

Där hemma, här borta avslutas med en diskussion författad av Magnus Berg. Här tar han först upp en del viktiga källkritiska aspekter, till exempel att när människor intervjuas för ett forskningsprojekt framstår de hellre som kritiska och uppmärksamma än som fördomsfulla och omedvetna, vilket i någon mån påverkar deras intervjusvar (s. 224). Sedan följer en "önskelista" där han framför allt diskuterar problemen med och orsakerna till segregation och vad som skulle behövas för att den ska kunna minska. Det är inget åtgärdsprogram han lägger fram utan en kulturvetenskapligt grundad diskussion och i det här sammanhanget tycker jag att den är väl på sin plats. Det är svåra frågor som behandlas i boken och det är viktigt att som kulturforskare inte stanna vid att bara beskriva eller dekonstruera problem av det här slaget utan också se framåt. Finns det möjliga lösningar? Hur skulle de kunna se ut? osv.

Sammanfattningsvis tycker jag att *Där hemma, här borta. Möten med Orienten i Sverige och Norge* är ett viktigt bidrag till den etnologiska och folkloristiska forskningen om våra bilder av "det andra" och om möten mellan människor.

Maria Zackariasson, Uppsala